

102710

Fenny Dante:
**EN UNG JØDISK PIKE
FORTELLER FRA KRIGENS DAGER
I NORGE
1940 — 1942**

**50 ÅR SIDEN SKJEBNEÅRET
1942**

"ADVARSEL!"

Dette skiltet møtte oss utenfor Grini interneringsleir.

EN UNG JØDISK PIKE FORTELLER FRA KRIGENS DAGER I NORGE

1940 - 1942

Vi satt i stuen og så på hverandre, mor, min søster og jeg. Stunden var kommet, stunden vi hadde fryktet.

Min eldste søster hadde vært kort og fremmed i stemmen:

"Dere må ut av huset snarest mulig. Ta kun med en liten, jeg mener liten, kuffert med det aller nødvendigste. Noen fra vår gruppe i undergrunnsbevegelsen kommer oppom for å orientere dere om hva dere skal gjøre. De kommer i løpet av et par timer.

Vær klare! Du og Tulla får løpe rundt og gi beskjed til ...", og min søster ramset fort opp navnene på jødiske venner som bodde i nærheten.

"Vær forsiktige, det blir portforbud i kveld!"

Jeg hørte et klikk. Telefonen var stum. Det var ingen tid å miste.

"Mor, finn fram det aller nødvendigste. Er det noe du er spesielt glad i?"

Mor så seg rådvill omkring, men svarte ikke.

"Tulla og jeg er snart tilbake. Det går nok bra, skal du se."

Det lød ikke overbevisende.

Jeg så meg rundt i stuen. Endel av vårt koselige hjem: En stor 5-verelses leilighet med vakre møbler, malerier og bilder, serviser, sølv og pyntegjenstander, rammen om en nær og hengiven familie. Ingen av disse tingene betydde noe lenger, nå gjaldt det å redde livet for oss selv og andre.

Nede på gaten skilte Tulla og jeg lag. En klem, og Tulla forsvant i motsatt retning.

Vi hadde hørt om hva som foregikk i Polen, Tsjekkoslovakia, Østerrike og Hitlers "stortyske rike", og vi trodde vi forsto hva våre jødiske trosfeller gjennomgikk. Vi hadde alltid hatt et åpent hus hvor flyktninger med forskjellig bakgrunn og i alle aldre vanket. Den ene historien verre enn den andre var grunnen til at de nå var flyktninger. Var turen nå kommet til oss?

Pars eldste bror i Amerika hadde bedt oss komme, men far ville vente. Hvordan kunne han, 65 år gammel og hjertesyk med kone og 3 skolebarn, ligge sin bror til byrde?

"Vi skal alltid klare oss, og kanskje Norge forblir nøytralt som under 1. verdenskrig."

Far hadde vært optimistisk, men nå hadde krigen innhentet oss, og nå var det for sent.

Tyske troppeavdelinger ble etter hvert et daglig skue

Det begynte den 9. april 1940, da vi hørte flyalarmen ule. Norge ble hørtatt. Et storstilt og vel forberedt tysk angrep med sjø-, land- og luftkrefter. Den tapre norske motstand ble raskt slått ned.

Få eller ingen i vår lille jødiske menighet på knapt 1800 personer, barn og voksne, ante hvilken grusom skjebne vi skulle gå i møte. Under de to første krigsårene i Norge var det få restriksjoner mot de norske jødene, selv om alle jøder måtte avlevere sine radioapparater i mai 1940. Antisemittiske avisinnlegg økte i omfang og i intensitet. Jødene fikk skylden for alt som var galt, ja, til og med krigen var "jødenes krig" ifølge den norske nazi-avisen "Hirdmannen": "Kampen" mot jødene skal føres videre - målbevisst og urokkelig inntil den jødiske fare for folk og rase er overvunnet for alltid!"

Haldis Neegaard Østbye var en av Norges fremste, mest

De første arrestasjoner fant sted sommeren 1941. Nesten samtlige jødiske menn i Nord-Norge ble arrestert, dessuten alle statsløse jøder. Samme høst ble det ene jødiske firmaet etter det andre i Trondheim beslaglagt, og eierne i flere tilfeller overført til fangeleiren Falstad. I mars 1942 ble 4 jøder skutt i Trondheim, beskyldt for å ha lyttet på og spredd nyheter fra London. På en uke mistet en jødisk mor en datter, og to sønner ble skutt.

De jødiske fangene som ble sendt til fangeleirene i Norge, fikk en forferdelig mottagelse. Det haglet med spark og slag. De ble snauklippet så blodet silte og måtte siden såpevaske blodflekkene fra gulvet. Straffe-eksercis og hardt arbeid gikk særlig ut over jødene. Dessverre hadde de verre og grusomere skjebner i vente.

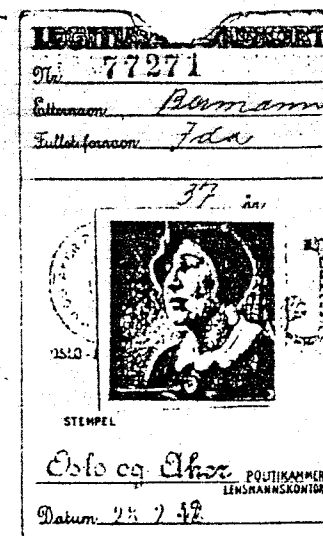
På sitt kontor satt Gestapo, den tyske Hauptsturmführer SS Wilhelm Wagner og hans medarbeidere, og tilrettela den "endelige løsning" på jødespørsmålet i Norge. Som en edderkopp satt han og "spant sitt onde nett" for med "tysk grundighet" å utrydde den lille jødiske menigheten i Norge.

Våren 1942 gjeninnførte "justisminister" i nazi-regjeringen, Sverre Riisnæs, forbudet mot jøders adgang til Norge. Denne "sunne og rasbevisste tanke" var i samsvar med nazistenes syn på at jødene representerte "en farlig fiende", sa han.

I mars 1942 fikk alle jøder en "J" stemplet på sine legitimasjonskort. Også de som forlengst hadde forlatt jødedommen, men som hadde to jødiske besteforeldre, ble erklært som jøder.

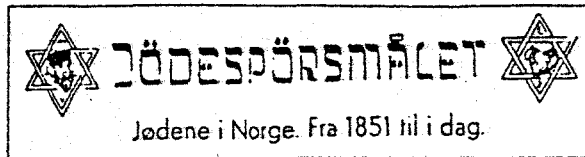

Merking av legitimasjonskort. Enen av dette kortet medførte ikke krigen

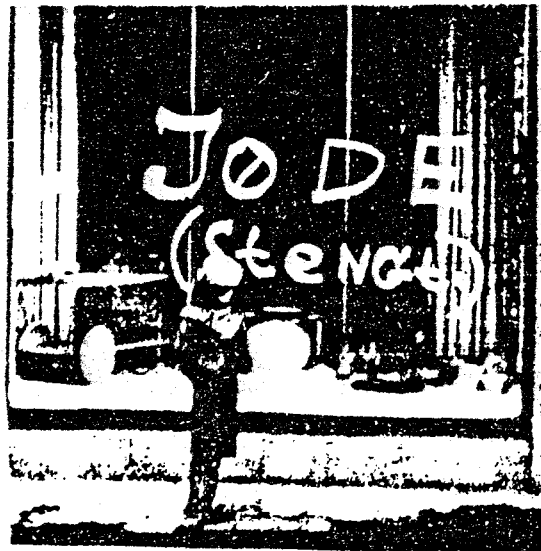

Alle politimesterembeder skulle lage lister og skjemaer over "alle" jøder, og de tok til. Det var det dessverre norske sentrale politistyrer som var på listene.

Aviser og media fortsatte å rakke ned på jødene. Utdrag fra faldsumet "Zions Vises protokoller" ble flittig brukt sammen med fåle karikaturer av jøder. Jødiske butikker ble tilgriset, og folk ble oppfordret til ikke å handle hos jøder, og ikke å bruke jødiske leger og advokater.

7. juni het det: «Nordmenn. Se opp for jøder. Kjøp ikke av jøder. Selg ikke til jøder.» En skulle unngå enhver handelsforbindelse med jøder, ikke søke jødiske leger og jurister. «Ta ikke arbeid hos jøder. Hold jødene borte fra spisesteder, hvore folk av nordisk blod inntar sine måltider. Hold jødene borte fra teater, kinoer og andre etablissementer for kultur og underholdning.»

Jødisk forretning i Oslo fotografert med nazistiske slagord 1941

Sensommeren 1942 ble 11 jøder, deriblant vår rabbiner Samuel og min far, arrestert. De fleste var eldre menn som angivelig skulle ha drevet med illegal virksomhet. De 11 ble alle først innkalt til forhør på Viktoria Terrasse, som var det tyske Gestapos hovedkvarter, og gjennomgikk harde og vonde forhør. Far var syk, utslitt og gjenomsveitt etter disse forhør, men han ville ikke fortelle hva som hadde foregått. Hele familien led sammen med ham, men kunne intet gjøre. Dagliglivet gikk sin skjeve gang.

Min søster Sarah, som tilhørte en gruppe i undergrunnsbevegelsen, ville at vi alle skulle flykte, men far sa nei. "Hva vil da hende med de andre 10 og dere familier?" Ingen av de 11 flyktet. "En for alle, alle for en." Forhørene endte med forsendelse til Grini fangeleir utenfor Oslo. Her ble jødene behandlet dårligere og hardere enn noen av de andre. Straffe-ekseris hørte til den daglige plagen.

Ofte så vi langene fatte sammen av overanstrengelse.

Brattlie

Det var på alle måter en trist sensommer og en mørk høst for vår lille familie og for jødene for øvrig i vår menighet. Fars lager og forretning ble konfiskert av nazistene.

En dag ringte det på døren hjemme, og utenfor sto en nazist i full uniform sammen med en representant for det norske statspoliti. Vårt innbo skulle registeres og konfiskeres, og ingen ting måtte fjernes fra leiligheten. De gikk fra rom til rom og skrev opp lange lister. Madrasser og sengetøy ble endevendt, skap åpnet, skuffer dratt ut og rotet i. Smykker og mindre gull- og sølvgjenstander tok de med seg - morsringer, klokke og armbånd ble fjernet fra hånden hennes. Hun fikk aller nådigst beholde giftingen.

Inne på "barneværelset" var et av skapene låst.

"Lås opp!" lød ordren. "Det tilhører min søster som går på ortopedien", sa min lillesøster.

"Hva betyr ortopedien?" spurte nazisten. "Hun må øyeblikkelig komme hjem og låse opp! Hva inneholder skapet?"

"Brennbare varer", svarte jeg.

Nazisten sprang fram til meg og vred armen min bak på ryggen. "Hva mener du med det?" skrek han.

"Min søsters sigarettkvote", svarte jeg spakt.

Han var nok ikke til å spøke med. Statspolitiet skjulte et smil bakom hånden, nazisten rødmet, og kort tid etterpå gikk de sin vei, etter at vi måtte kvittere på listene.

Økonomien for jødene var elendig etter at formue, forretning og eiendom var beslaglagt. Flere jøder var kastet ut av sine hus og leiligheter for å gi plass til nazister og tyskere, men samholdet og omgangen med våre jødiske venner gav styrke. Vi støttet, hjalp og delte med hverandre. Rasjonene var små, og få hadde kontakter med folk som kunne skaffe kjøtt, smør, grønnsaker, frukt etc. Når vi kom sammen - og det gjorde vi ofte i disse "ulvetider" - var serveringen enkel: Erstatningskaffe av ristede erter med sikori, mørkt, tungt brød med kalde potetskiver eller syltetøy.

Mor og hennes venner kom også sammen for å lage pakker til sine menn som satt på Grini. Pakkene ble sendt, men vi visste aldri om de kom fram.

Vi visste at far var syk og svak og hadde det vondt, og våre tanker gikk til ham og hans medfanger. Jeg hadde spart mine sjokoladerasjoner, min søster sine sigarettrasjoner, og litt hadde vi byttet til oss.

"Skal vi forsøke å komme inn på Grini med pakkene selv?" foreslo jeg for min venninne.

"Er du gal?" svarte hun. Det var søndag, og vi skulle gå en tur.

"Forresten, hvorfor ikke? De kan jo bare nekte oss adgang", svarte Mimmi.

Som sagt, så gjort. Fangeleiren Grini lå i landlege omgivelser, og Grini gård lå innenfor området, men det høye piggetrådsgjerdet og soldatene med gevær på skuldrene minnet oss om den harde virkelighet. Ennå før vi kom opp til inngangen, ble vi møtt med et skilt med dødningshode og tysk tekst som sa at den som nærmet seg ble skutt! "De skyter oss nok ikke", sa jeg med falsk optimisme. Mimmi svarte ikke. Vi gikk skjelvende videre.

"Halt!" sa den ene soldaten og pekte på oss med geværet.

"Zum Bauernhause mit kleine Paket" sa jeg på haltende tysk og viste frem vesken. "Geburtstag."

Soldaten klødde seg i hodet. "Jawohl, eine Stunde zurück!"

Vi neiet dypt, og med bankende hjerte fortsatte vi opp til gården hvor fangene arbeidet ute på marken.

Fangene ristet vanntro på hodet og lo da de hørte hvordan vi var kommet inn. Far var dessverre ikke der, men de lovet å levere pakkene til far og Mimmis far. Glade og varme om hjertet kom vi hjem den dagen.

Vi så aldri far igjen. Sammen med de 10 andre "sammensvorne" ble han sendt med en norsk fangetransport fra Grini til Tyskland. En tid satt de i fengsel i Hamburg, og derfra ble de sendt til konsentrasjonsleiren Buchenwald, hvor far døde kort etter.

Sommeren og høsten 1942 flyktet endel av den norsk-jødiske befolkningen over grensen til Sverige. De fikk hjelp av norske grenseløser og noen av Hjemmefrontens folk. Men det var ikke alltid lett for norske jøder som ønsket å flykte til Sverige, å få kontakt og hjelp til flukten. Det var en farlig og strabasjøs reise å komme over grensen til Sverige. Grensen var sterkt bevoktet, og flukten måtte overveies og forberedes grundig.

Ble man tatt, var det fare for å bli skutt, arrestert, mishandlet eller sendt til konsentrasjonsleir i Norge eller Tyskland. Det var dessverre også mange blant jøder og hjemmefrontfolk som mente at jødene ikke var en slik politisk utsatt gruppe at det var nødvendig med flukt.

Da "Ragnarokk" brøt løs og alvoret gikk opp for jødene og Hjemmefrontens folk, var det i 12. time. Men hverken norske jøder eller Hjemmefronten (undergrunnsbevegelsen) var godt nok forberedt.

Den 22. oktober 1942 var en norsk nazigrensevakt skutt ned av en transportleder for en liten gruppe jøder på flukt til Sverige. Dette ble kraftig utnyttet i den nazistiske propaganda, og brukt som et påskudd til den endelige "Entlösung" av jødeproblemet i Norge. I tillegg skulle en "lov" av 24. oktober gi grunnlag for "lovlig" arrestasjon av jødene. De skulle arresteres for folke- og statsfiendtlige bestrebelser.

Kvelden den 25. oktober var det portforbud i Oslo, noe som sikkert var satt i gang for å hindre jødene i å flykte. Jeg tenkte på dette, og mange andre tanker surret rundt i hodet på meg der jeg løp gatelangs for å varsle våre venner. Jeg håpet de hadde norske kontakter som ville gi dem husly til tross for trusler om straff. Jeg håpet de kunne finne dekning og få hjelp til videre flukt kunne forberedes.

Da jeg kom hjem igjen, tok jeg fram gamle og nye album med bilder. Jeg hadde ikke plass til alle, så bildene ble hurtig sortert. Et skift med undertøy, varme sokker og en ekstra genser var det jeg pakket i min "skoleveske". Et glass med syltetøy, litt mat, rasjone-ringskort, pass og andre viktige papirer vi kunne finne i farten, ble pakket i en annen veske. Det vi hadde igjen av penger, ble fordelt. Penger til flukten over grensen - den skulle også betales.

For mor, mine søsken og meg var 25. oktober en skjebnedag. Min søster og hennes gruppe hadde funnet dekning for oss: Min eldste søster og jeg på Frogner hos gode mennesker, min mor og lillesøster lå i dekning hos nazi-biskopen Frøyland! Bare ett av hans barn var nazist, kona og resten av barna var "jössinger" (gode nordmenn), så han foretrakk ikke å si noe.

Det var hardt å forlate vårt "varme" hjem og gi seg en ukjent skjebne i vold. Det viktigste jeg tok med meg, var den lille kuiferten med bilder av familie og venner. Et siste blikk inn i stuen før entrédøren smalt igjen. Vi listet oss ned trappen - ville ikke at naboer skulle høre noe - og gikk ut i den mørke kvelden. Det var portforbud, og gatene lå øde og tomme. Intet lys slapp ut fra vinduene som alle var dekket av blindingssgardiner. Hjertet banket i brystet på meg, og jeg syntes alle måtte høre skrittene våre, og at alle måtte vite at vi var jøder på flukt. Mor var blitt hentet tidligere, og min storesøster var mer enn opptatt annet sted med arbeid for undergrunnsbevegelsen. Bare jeg og min lillesøster var å se på gaten.

Plutselig så jeg to tyske soldater komme mot oss fra bensinstasjonen FroGaMo som var beslaglagt av tyskerne. "Nå er alt forgyvet, nå er vi fortapte", var tanken som slo meg. Jeg trykket min søster hardt i hånden mens vi automatisk fortsatte å gå.

"Hallo Fräulein", sa den ene soldaten. "Können wir Ihnen helfen?" Jeg ristet på hodet, og forsøkte å smile. Jeg fikk ikke frem et ord. Han hilste med hånden til uniformsluen, og gikk tilbake til sin venn. Jeg takket Gud for at det ikke var en SS-soldat vi hadde truffet.

Jeg var lykkelig da vi kunne lukke døren bak oss i leiligheten hvor vi skulle være i dekning.

Den 26. oktober kom også loven om inndragelse av formuer tilhørende jøder. "Telegrammer" til alle politikamrene hadde følgende ordlyd:

Lev*) om inndraging av formue som til 26. oktober hører jøder.

I samsvar med § 3, annet ledd, i Ministerpresidentens kunnngjøring av 5 februar 1942 fastsettes følgende som gjelder uten hensyn til Grunnlovens bestemmelser:

§ 1. Formue av enhver art som tilhører jøde som er norsk statsborger, eller jøde uten statsborgerrett som oppholder seg her i landet, inndras til fordel for statskassen. Det samme gjelder formue tilhørende jødens ektefelle og barn.

§ 2. Innen 1 januar 1943 treffer Innenriksdepartementet beslutning om hvilke personers formue skal inndras etter § 1. Beslutningen kunnngjøres i «Offentlige kunnngjøringer» og meddeles så vidt mulig formuesinnehaveren i anbefalt brev.

Rettsvirkningen av beslutninger i henhold til denne paragraf regnes fra kunnngjøringen, dog kan Finansdepartementet erklære ugyldig enhver forløyning over formue som nevnt i § 1 truffet i tiden 22.-25. oktober 1942.

Avgjørelser i henhold til denne paragraf kan ikke prøves av domstolene.

Allerede tidlig den 26. oktober 1942 gikk det norske politi nidkjære i gang med arrestasjonene. Alle mannlige jøder fra 15 år og oppover, friske som syke, som ikke var blitt varslet om arrestasjonene, ble tatt og brakt til politikamre og fengsler over hele landet, og senere overført til interneringsleiren Berg ved Tønsberg. Kvinnene ble pålagt daglig meldeplikt. Og den 25. november kom følgende instruks fra det norske statspolitiet: "Alle kvinnelige jøder samt deres barn skal anholdes."

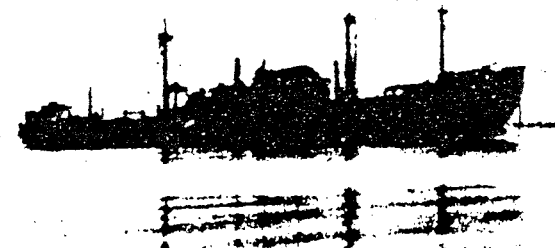
Berg interneringsleir

Forholdene på Berg var så dårlige at til og med leirledelsen protesterte! Det fantes hverken ovner, køyer, sengetøy, bord, stoler eller vann i de 3 brakkene som var reist. Det fantes ikke en gang et avtrede! Alt fangene hadde med seg, måtte de gi fra seg. De ble truet med at fluktforsøk ville ende med døden for den eller de som forsøkte sammen med 10 andre uskyldige medfanger. Under skjellsord og trusler om å bli skutt ble fangene satt til å grave grøfter. Det var skrik, slag, spark og trakassering av jødene.

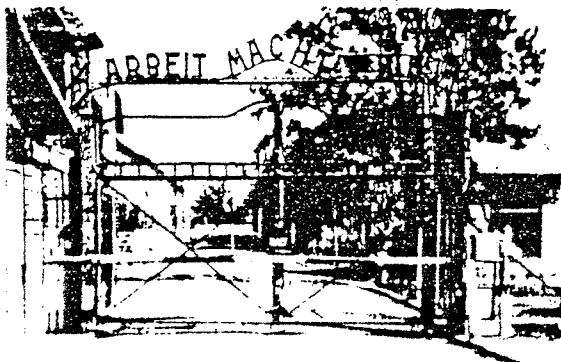
Berg fangeleir. Jøder i leiren. (Fotografert av en tysk soldat)

Skjebnedagen, den 25. november, ble alle fangene, bortsett fra de som var gift med ikke jøder, sendt til Oslo. På "Utstikker 1" lå fangeskipet "S/S Donau" klart for sin grusomme ferd. Det utspant seg forferdelige scener på kaia før fangeskipet seilte av sted til Tyskland med sin ulykkelige last. 530 jøder ble stuet ombord som dyr: Menn, kvinner, barn og syke. Det haglet med slag, spark og skjellsord, mens de ble puffet oppover den bratte landgangen. De tyske soldatene lo og moret seg over den groteske situasjonen. Først den 30. november 1942 om formiddagen kom båten til Stettin. Der ble de strakkars redselsslagne jødene stuet inn i godsvegnar, menn og kvinner hvero for seg. Etter en umenneskelig togreise, kom de fram til slavearbeid- og utryddelsesleiren Auschwitz. Også lasteskipet "Monte Rosa" fraktet ved flere anledninger jøder til kontinentet.

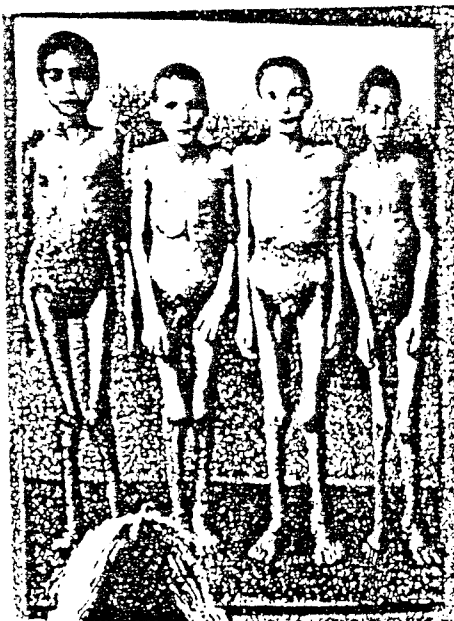

Donau

Auschwitz

Nazistene brukte Auschwitz som et dødt hus. Det var den største konsentrasjonsleir der det største antall mennesker under av de seks millioner jøder tyskerne tok av døde.

Hjemme i Norge, i tiden mellom 26. oktober og 25. november, ble jødiske menn, kvinner og barn, som hadde reddet seg unna transporten, hjulpet å finne dekning i norsk hjem. Fluktruter over grensen til Sverige ble ordnet, og mange satte sitt eget liv på spill for å hjelpe med å redde resten av jødene.

En enestående bragd var redningen av barna fra Det jødiske barnehjem. De fleste var flyktningebarn fra Wien og Tsjekkoslovakia, hvis foreldre var drept eller fengslet. Disse ble kjærlig tatt imot i jødiske hjem før krigen kom til Norge, og etterpå samlet i barnehjemmet. To norske kvinner greidde på egen hånd å redde barna til frihet i Sverige. Filmen "I slik en natt" skildrer flukten.

Fra filmen "I slik en natt", norsk film.

Men ikke alle var så heldige at de kom uhindret over grensen. Ester og Per Feldmann, hvis sønn tidligere var blitt arrestert og sendt til konsentrasjonsleir i Tyskland, skulle hjelpes over grensen av to norske grenseløser. 5 timer etter at berden startet, ble de tatt av dage og senket i et tjern, fratatt alle sine eiendeler. Historien om ekteparet Feldmann ble filmet etter krigen.

Fra filmen "I slik en natt", norsk film.

I Norge var de som hadde greid å komme seg unna arrestasjonene og kommet i dekning hos gode nordmenn, helt uvitende om den skjebne som våre slektninger, venner og trosfeller gikk i møte. At tusenvis av jøder systematisk og kaldblodig ble skutt, myrdet og gasset i hjel hver dag for å oppfylle Hitlers endelige "løsning" av jødespørsmålet, var mer enn vi kunne fatte.

Noen dager etter at min søster og jeg var gått i dekning, ble vi gjenforenet med mor og min andre søster. Sammen med flere andre flyktninger ble vi plassert på lasteplanet til en tysk transportbil. Lasteplanet ble dekket med tette presenninger, og vi fikk uttrykkelig beskjed om ikke å snakke. Vi kunne ikke røre oss, så trangt satt vi. En baby lå sterkt neddøpt, nesten bevisstløs, på sin mors fang. Vi kjørte i mange timer. Det var kaldt og klamt. Bena døvnet bort, ryggen verket. Avtrede var ikke mulig, det fikk gå som det kunne. Flere ganger ble bilen stoppet, vi holdt pusten. Sjøføren snakket noen ganger på norsk, noen ganger på tysk. Etter en uendelig tid av timer stoppet bilen, og vi ble beordret ut. Vi tumlet ned fra lasteplanet.

"Følg stien der, så kommer dere til grensen om et par timer", sa mannen. "Jeg må forlate dere her. Lykke til!"

Vi trasket og gikk på stien som svingte innover i skogen. De unge hjalp de eldre. To av barna var syke, og to var tsjekkiske flyktninger. De gikk med giftpiller i lommene i tilfelle de skulle bli tatt.

"Håper vi snart er fremme", hvisket min søster. "Vi orker snart ikke mer."

Jeg så på klokken: Over 5 timer siden vi forlot bilen. De eldre slepte bena etter seg, barna gråt. Vi frøs og hakkete tenner.

Vi gikk og gikk. Det hadde falt sne tidlig det året. De fleste hadde forlatt sine hjem i all hast og var ikke kledd til en så slit-som og kald tur. Noen hadde sko med tresåler, sneen kladdet og gjorde det vanskelig å gå. De snublet, falt og krabbet seg opp igjen. Tung bagasje og kufferter var forlengst kastet i grøfter og inn i skogen.

"Se der!" var det en som ropte. "Jeg tror det er grensen til Sverige!" Bena ble lettere, skrittene raskere.

"Det er grensen!" - Og grensen var det. Vi lo og gråt mens vi omfavnet hverandre.

Stien gikk videre inn i Sverige, og en kort stund senere traff vi på svenske soldater som ønsket oss velkommen til Sverige. Vi var reddet! Hvordan vi kom videre til den norske flyktningeleiren Kjeseter, husker jeg ikke så meget av.

Kort etter freden den 8. mai 1945 reiste vi hjem til Norge, og da først gikk tragedien opp for oss i hele sin rekkevidde. Det var slutt på håpet om at slekt og venner skulle ha overlevet katastrofen. 760 jøder var blitt deportert fra Norge til de tyske konsentrasjonsleirene - nesten halvparten av de norske jødene. Mange av de unge, som skulle ha ført det jødiske menighetsliv og den jødiske kultur og tradisjoner videre, var borte. Bare 25 av de deporterte overlevde, merket for livet på kropp og sjel, av de redslene de hadde opplevd.

Tre overlevende Auschwitz-lager i Buchenwald, fotografert der flere uker etter at amerikanske styrker hadde betraddet leiren 11. april. Personen med det laveste nummeret (til høyre), Samuel Stern, var fra Danmarks jødiske transportsentral i København. Til venstre: Julius Finkelstein og Assor Hirsch.

I hjemmet vårt fantes intet tilbake. Vi sto der med tomme hender, men med livet i behold. Jeg mistet min far og nesten alle i min mors og fars slekt. Min mann mistet 23 av sine nærmeste slektninger. De fleste friske og kjekke ungdommer med håp om en fremtid de ikke skulle få oppleve.

Vi vil minnes de som ble borte, så lenge vi lever, og vi vil fortelle våre barn

Jenny Dante

Norske jøder som selv opplevet krigens tragedier, og de ufattelige redslene i de tyske konsentrasjonsleirene, har skrevet bøker om sine opplevelser:

Moritz Nachstern:	"Falskmynter i blokk 19"
Herman Sachnowitz:	"Det angår også deg"
Robert Savosnick:	"Jeg ville ikke dø"
Herman Kahan:	"Ilden og lyset"
Ernst Aberle:	"Vi må ikke glemme"
Leo Eitinger:	"Psykiatriske undersøkelser blant flyktninger i Norge"
	"Mennesker blant mennesker."

For mer detaljerte opplysninger om jødene historie i Norge henvises til:

Oscar Mendelsohn: "Jødene historie i Norge gjennom 300 år"

Aftenposten 12/2-93
13

KORT SAGT

Frontkjemperne

Frontkjempernes skjebne er igjen fremme i avisene. 31/1 kunne Aftenpostens korrespondent i Moskva, Halvor Tjønn, i en meget interessant artikkel fortelle om sitt besøk i den sovjetiske armés arkiv over tilfangetagne og internerte nordmenn under siste krig. Hans besøk var oppsiktsvekkende ettersom Aftenposten var der «som første norske instans». Frem fra glemselen og kulden kom den endelige skjebnen til savnede fedre og brødre nevnt ved navn og fødselsår. Der var sivile, der var frontkjemperne – alle nordmenn.

Dagen etter bragte Aftenposten en nærmere omtale av den skjebne som rammet Haakon Skukkestad og hans familie. Mest gripende ved historien var imidlertid den måten hvorpå Haakon Skukkestads etterlatte barn fikk underretningen om sin fars endelige skjebne – ved et avisoppslag som en nyhet.

Jeg mener med dette ikke å bebreide Aftenposten. Tvertom Aftenposten skal ha ros ved sin korrespondent i Moskva som med dyktighet og sans får slørene til å falle.

Jeg har levet i den tro (som statsborger og som soldat) at staten har ansvar for at det blir vist interesse og omsorg for norske statsborgeres skjebne i krig som i fred – når disse borgere er registrert meldt savnet. Videre har jeg trodd at opplysninger av denne art ble innhentet av eller gitt til hjemlandets ambassade eller direkte til vedkommende land. Videre at staten hadde former eller regler for hvordan slik kunnskap skal meddeles de eventuelt etterlatte.

Den måten de etterlatte her mottok den endelige visshet om sine kjæres skjebne, var uverdigg. Uaktet fortiden, uaktet frontkjemperne eller ikke, rett eller galt – de var norske statsborgere, sønner av et land.

PER SÆTRE, Oslo

Aftenposten 12/2-93
13

KORT SAGT

Frontkjemperne

Frontkjempernes skjebne er igjen fremme i avlsene. 31/1 kunne Aftenpostens korrespondent i Moskva, Halvor Tjønn, i en meget interessant artikkel fortelle om sitt besøk i den sovjetiske armés arkiv over tilfangetagne og internerte nordmenn under siste krig. Hans besøk var oppsiktsvekkende ettersom Aftenposten var der «som første norske instans». Frem fra glemselen og kulden kom den endelige skjebnen til savnede fedre og brødre nevnt ved navn og fødselsår. Der var sivile, der var frontkjemperne — alle nordmenn.

Dagen etter bragte Aftenposten en nærmere omtale av den skjebne som rammet Haakon Skukkestad og hans familie. Mest gripende ved historien var imidlertid den måten hvorpå Haakon Skukkestads etterlatte barn fikk underretningen om sin fars endelige skjebne — ved et avisoppslag som en nyhet.

Jeg mener med dette ikke å bebreide Aftenposten. Tvertom Aftenposten skal ha ros ved sin korrespondent i Moskva som med dyktighet og sans får slørene til å falle.

Jeg har levet i den tro (som statsborger og som soldat) at staten har ansvar for at det blir vist interesse og omsorg for norske statsborgeres skjebne i krig som i fred — når disse borgere er registret meldt savnet. Videre har jeg trodd at opplysninger av denne art ble innhentet av eller gitt til hjemlandets ambassade eller direkte til vedkommende land. Videre at staten hadde former eller regler for hvordan slik kunnskap skal meddeles de eventuelt etterlatte.

Den måten de etterlatte her mottok den endelige visshet om sine kjæres skjebne, var uverdlig. Uaktet fortiden, uaktet frontkjemperne eller ikke, rett eller galt — de var norske statsborgere, sønner av et land.

PER SÆTRE, Oslo